

PODMANICZKY SZILÁRD

MONDJ EGY VÁROST, ÉS ELMONDOM AZ EMLÉKEIDET

**Szegedről legvégső
esetben jut eszembe
a Tisza. És fordítva.
Két külön világ. Mintha
nem lenne közös
történetük, holott
bőven van. A város nem
használja a folyót.**

Amikor ma reggel hatvannal suhantam a lejtőn a szomszéd gyógyszerháza előtt, megláttam egy gépkocsit, amint gyanúsán várakozott. Úgy gyanúsán, mint a filmekben a nyomozónak gyanús: itt bűzlik valami. Két ujjpercemet a fékre akasztottam. Abban a pillanatban kivágódott egy autó jobbról, egy meg balról. Ha nincs a gyanú, és nem készülök föl rá, valamelyik kocsin átrepülök. Ha kívülről látom magam, valószínűleg semmit nem veszek észre. Legfeljebb az egyik legerősebb szegedi emlékem jut eszembe.

Imádtam Szegeden a hajnalokat. Átmulatni az egész éjszakát, aztán hajnalban az utcán hazafelé kóborolni, inni a lassú fényeket, minden percére emlékszem. Emlékszem a biciklis öregasszonyokra, akik hajnal fél ötkor úgy suhantak le a hídról a biciklivel, mint én a gyógyszerház előtt. Vagy gyorsabban, mert a régi híd – akkor így hívtuk, az új nevét meg sem jegyeztem – szokatlanul hosszú gyorsulási pályát biztosított a kendős öregasszonyoknak. Hátul a csomagtartón három rekesz gyümölcs vagy nagy ládában pár baromfi. Soha életükben nem repültek még ilyen gyorsan ezek a madarak. Hát ezt is megkapták utolsó óráikban.

Mostanra elég sajátos viszonyom alakult ki ezzel a pofás kis várossal, amilyen ma Szeged. Amikor ott laktam, sokat szidtam, néha gyerekes daczból, néha meg őszintén, a bezártság érzése volt őszinte. Szokták mondani, most én is szokom, Szeged fölneveli az embereket, de megtartani már nem tudja. Engem nem nevelt föl, mégis ott tartott majd húsz éven keresztül. És most, hogy nem la-

kom ott, újra turistaként járom az utcáit, vagyis nem turistaként, ez hülyeség, én Szegeden már nem leszek turista, inkább így mondom: egzisztenciális terhek nélkül, szabadon bolyongva a megújított utcákon. Hogy is hívjuk ezt? Visszajött a vendégérezés. Vendég vagyok újra Szegeden. Valami olyasmi lehet ez, mint mikor évekkkel a válás után meglátja a férfi a volt feleségben a nőt. Izgalmas, fölfedezésre csábít, holott tudod, már minden porcikáját ismered, mégis újra föltámad a vonzalom. És a vonzalomnak valódi okai is vannak. Mióta nem láttam a várost, változott, más bugyit hord, és a frizurája is más, új, számomra ismeretlen gondolatok suhannak át az idegpályáin. Tudni akarok róluk, a részük akarok lenni.

Szegedről legvégső esetben jut eszembe a Tisza. És fordítva. Két külön világ. Mintha nem lenne közös történetük, holott bőven van. A város nem használja a folyót. Erről talán még írtam is: minden város annyira élhető, amennyire kihasználja természeti adottságait. Szeged nem használja ki a Tiszát. Lehet a mellvédéről nézeledni, és ha nincs magasan a vízszint, a lépcsőkön sörözni vagy a túlparton, Újszegeden strandolni a medencében vagy a Laponon. Egyébként meg autók, motorosok szaladgálnak a parton. Ahelyett, hogy kávézók nyílnának. Amikor árvízveszély miatt lezárják a forgalom elől a partot, azonnal birtokba veszik az emberek. Mert nagyon ott lenne a helyük.

Jól ismerem a tiszai hajnalokat is. A városban és kint a nyílt terepen. Horgásztam, persze, nyári hajnalon, a víz kövéren hömpölygött, kisebb örvényeket vetett, a kanyar külső ívén tanyáztunk. Párafoltok szálltak a víz fölött, hajnali fényben fehérlett a túlparti nyírfák törzse. Izzadtunk a párától, ragadt a kezünk, de gyönyörű volt.

Egy másik alkalommal kint aludtunk a parton. Bent a városban, a kempingnél mentünk le a partra a feleségemmel, és vittünk kempingágyat, pokrócot, elemőzsiát. Süllőt akartunk fogni éjszaka vagy hajnaltájt. Erről a partszakaszcsoportról belátni az egész várost, a Dóm tornyát és sorban az épületeket a parton, igazi panorámakép, ami egy alföldi városról máshol nemigen látható. Szegeden is csak most utóbb, hogy elkészültek az autópálya felüljárói. Soha nem látott perspektívát ad a városra. Szóval hajnalodott, a felkelő Nap pontosan a szemközti partszakaszt világította meg. Mint egy ragyogó fogsor. A madarak hangja fölerősödött, aztán a troliké is. Láttam a várost fölébredni. Igaz, kialvatlan, fáradt szemekkel, de láttam. Egy süllőt fogtunk, ez volt a jackpot bónusz.

Ha fölteszem magamnak a fölteendő kérdést, melyik városhoz köt a legtöbb emlék, azt mondom, Szeged, és még csak nem is gondolkodom rajta. Pedig baromi nagy véletlenül múltott, hogy ott kötöttem ki a főiskolán. Nagy ívben volt elegendő a műszaki egyeteméből, és bár nem volt könnyű egy év katonai szolgálat után otthagyni a pezsgő fővárost, beláttam, nem vagyok mérnök. Pedig az voltam, csak kintartást nem kaptam ahhoz, hogy belássam. Amikor eldőlt, hogy otthagynom a műszakit, egy barátom fölütötte a továbbtanulási tájékoztatót, és egy találmányra kinyitott oldalon az intézményre bökött. Ez volt a szegedi tanárképző.

Hiába végeztem el fél évet a műszakin, felvételiznem kellett. Emlékszem, életemben először lettem úgynevezett túlkoros. A csajok kettővel, a fiúk egy évvel voltak fiatalabbak nálam... De nem ez a lényeg, hanem az, ahogyan első benyomásomat szereztem a városról. Ahogy kiléptem az állomás épületéből, földszintes, falusi házakat láttam magam körül. Volt ugyan villamosság, de egy nagyvárost nem így képzeltem el. Csalódtam, és nyomasztott a teher, hogy megint zsákutcában járok. Mit tudtam én akkor, hogy merre járok! A lényeg, hogy majdnem megbuktam a felvételin, mert megalázóan egyszerű kérdést tettek fel az én differenciálegyenletekhez és térbeli grafikai ábrázolásokhoz szokott agyamnak. Simán döftem a gömböt csonkagúlával. Az volt a kérdés, hogy mondjak speciális négyyszögeket. Hallgattam. Mit ravaszkodnak ezek? Mit akarnak ezek a speciális négyyszögekkel? Látták rajtam, hogy jár az agyam,

mégis tanácstalan vagyok. Erre kibökte az egyik fickó, hogy négyzet. Majd' elsírtam magam, hogy ekkora hülyét csináltam magamból. A bonyolultabb kérdéseket már simán vittem.

Aztán, amikor már a Délmagyarnál dolgoztam Szegeden mint újságíró, a több tucat albérlet után megvettem az első lakásomat. Az első saját lakásom Szegeden volt. Ez a mondat igaz állítás. Szegeden került először tulajdonomba vécészsze, ablakkeret üveggel, beépített konyhaszekrény, bejárati ajtó, erkélykorlát és virágláda, amiben porcsint próbáltam természetni, enyémekek voltak a panelház bizonyos falai, volt saját fürdőkádám és két vízcsapom. Ennek köszönhetően lett villany-számlám és vízszámlám, szemétdíjam és banki adósságom, merthogy részben hitelből vettem a pecót, részben a nagybátyám halála után eladott lakásból. Az ő házáat még gyerekkoromban együtt építettük Jászkarajenőn. Legyen megemlítve ez a név is. Egy este állt a vízóraaknában, ahol a sört hűtötte, és éppen kibontotta a sokadik sörét, én meg fenyőlécekkkel babráltam. Jó illatuk volt. Aztán magához hívott, és azt mondta, Szilikém, meglátod, egyszer majd sok pénzt fogok neked adni. A halálával kaptam meg, és jutottam általa első lakásomhoz Szegeden. Nem felejtettem el azt a mondatot a vízóraaknában, másfelől máig sem értem igazán, miért jegyeztem meg.

Szegeden adtam ki először magam vaknak, tesztelve az emberek segítőkészségét egy szál fehér fölmosórúddal és napszemüvegben. Szegeden vonultam be egy dél-előtt két üveg pezsgővel az Alsóvárosi templomba, hogy megkérjem Istent, segítsen rajtam, mert nem bírom elviselni emberi mivoltomat. Szegeden jöttem ki hajnalban először a fiammal a detoxikálóból, holott csak vírusos fertőzésünk volt. Szegeden nőszültem meg először január 15-én, mikor napközben húsz fok volt. Szegeden törték be hozzám először a fönt nevezett panelba, és Szegeden fogtam először gyilkos indulatoktól vezérelve nyomozásba. (És el is kaptam őket.) Szegeden hagytam el a lakásomat először három napra egyetlen rövidnadrágban, a tűzhelyen hagyva a halászlét. Szegeden éltem át először, hogy meghalt egy barátom. Aztán a többi. Szegeden bántottam meg először úgy egy nőt, hogy sírnia kellett. Szegeden hazudtam életemben először valakinek szemtől szembe. Szegeden éltem át életemben először azt, hogy jó lenne egy családhoz tartozni. Szegeden kaptam meg az első bankkártyámat, azóta is ugyanaz a pinkódja. Szegeden éltem át, mikor az első könyvem megjelent, néhány héttel a barátom halála után, megmutatni már nem tudtam neki. Szegeden szoktam le a dohányzásról, és Szegeden tanultam meg gyorsban úszni. Szegeden vettem az első autót, bár ne Skoda 120L-es lett volna. Szegeden mentem életemben először taxival horgászni. Szegeden adtam ki először saját könyvemet. És vissza kellett mennem Szegedre, hogy gyökeresen megváltozzon az életem, mikor eltávolították a gerincem egy darabját.

Mindebből nyilvánvalóan következnek, vagyis a leírás mohó és morbid hangulata azt kíváná, hogy Szegeden haljak meg életemben először. Majd látjuk, mit dob ki a gép.

Igazából nem tudom, jó-e, ha van az embernek annyi ideje, hogy végiggondolja az életét, sőt még le is írja. Mert óhatatlanul rájön, hogy belefér öt flekkbe, vagy ha kicsit „jobban” megírja, lesz belőle egy könyv. Az író mégis több könyvet ír. Holott úgy van az, hogy egy élet, egy könyv. Vagy az író kivétel lenne ez alól? Nem hiszem. Vagyis mindegy, mit hiszek. Szeged beírta magát az életembe, vagyis én az enyémebe, de ezen nincs mit csodálkozni, ahogy azon se, ha egy motorversenyző a pályán, a bűvár a mélyben végzi.

Johnny Winter mondta azt pár hónappal a halála előtt, hogy reméli, jó zenészként fognak rá emlékezni. Én nem leszek jó szegedi, mert elköltöztem onnan, és nem is kívánok ilyesmit. Bár biztosan másként lenne, ha megírom azt a regényt, amit Sze-

gedről terveztem. De nem írtam meg, csak a címe maradt fön, amire emlékeznek még páran: Nyakam Szeged.

Szegedet elhagyni nem kell félnek jó lesz.

Balatonváros

■ A balatoni ember nem szeret fürdeni a Balatonban, a balatoni ember nem jár a partra, a balatoni ember úszni sem nagyon tud, a balatoni ember várja a szezon, hogy kiadja a lakást, a balatoni ember süt, főz és robban. Nem, az utóbbit, azt nem csinálja. Az a sparhelt. Viszont tudod, mi a szép a Balaton déli partján? Az északi. És van még néhány ellentmondás, ami ezt a tájat terheli.

Például egyszer balatoni történeteket akartam összegyűjteni, és elmentem egy nyugdíjasklubba, mert azt gondoltam, hogy majd ők mindenfélét mesélnek. Ott álltam, mint egy f... a lakodalomban, és csak néztek rám. Hogy ők nem tudnak balatoni történeteket. Tulajdonképpen még ezt sem mondták, a hallgatásukból következtettem ki. Egyszer aztán csak megtörte a csendet egy asszony, és azt mondta, mi, a többség nem is vagyunk balatoniak. Na, tessék, még egy ellentmondás. A balatoni asszonyok nem balatoniak. Mert a férjeik hurcolták ide őket. A férjek elmentek portyázni, aztán hozták az asszonyt, mert az asszony meg azt gondolta, beh jó lesz nékem ott a Balcsin. Aztán nem lett annyira jó, mert itt is csak dolgozni kellett, és szép lassan balatoni ember lett belőle, aki nem jár le a partra, nem lubickol a Balatonban.

Na, annyit azért megtudtam a nyugdíjasklubban, hogyan keletkezett a Balaton. Tessenek figyelni, nem szöveghű, ajakra álló változat:

*Megteremté Isten e kerek világot
Közepébe tette szép Magyarországot
Hegyekkel völgyekkel fel is díszítette
A bőség szaruját kiönté felette
S midőn lenézett csodaszép művére
Kéjes érzetében könny szökött szemébe
A könnyü lecseppent ezen a vidéken
A föld el nem itta, megtartotta épen
Tükre lőn az égnek, szép Magyarországnak
Nevezik e könnyet Balaton tavának*

Engem mindig vonzott a Balaton, nyilván azért, mert úgy lett beépítve a gyerekoromban, mint távoli, csak két hétre elérhető nyaralóhely, a vágy tárgya a hely, ahol ragyogás van, víz, úszkálás, hegyek és dombok, tábortűz és siralmas búcsúzkodás. Aztán most itt vagyok, már távol az úttörőélet szívzaggató romantikájától, ennek ellenére most sem hagynak nyugodni a balatoni érzelmek.

Történt egyszer, hogy videón megláttam Simándi Józsefet, amint kinyújtott karal áll a Szépkilátó dombján Balatonyörökön, és Badacsony felé, a nyitott égbolt és kéklő vízfelület felé azt énekl, hogy: Hazám, hazám...

Hát igen, elszorult a torkom. Belegondoltam már sokszor, hogy itthagynom ezt a mentális deficitek hagyományait maga előtt görgető kis országot, de ha mégis origót keresnék a világban, az nem a floridai bícs lenne – bár kollégák szerint a tengeri szél hőmérséklete és a páratartalom kiváló feltételeket teremt az öregkori mumifikálódáshoz –, hanem a Balaton valamely belátható szeglete lenne az.

De maradjunk az operánál. Gregor Józseffel készítettem interjúját a *Gusto* című magazin első (vagy második?) számába, ahol elmesélte a mikrórs rizs receptje mellett, hogy azért lakik a Velencei-tónál, mert bár szereti a Balatont, de annak öt kilométe-

res körzetében megfájdul a feje. Kataflámon pedig nem lehet hosszú távon élni. Kicsit értetlenkedtem, hogyan lehetne ilyen fiziológiai hatása a tónak, de reméltem, lesz még rá időm töprengeni később is.

Sok legenda járja errefelé, az egyik arról mesél, hogyan jött létre a Balaton, Balatonboglárról nézve.

Régen hatalmas pusztta állt a Balaton helyén. Élt itt egy óriás, meg a kis szolgálja. Az óriás nem csinált mást, leült a földre, egyik helyről a másikra rakosgatta a homokot. Amit kipakolt, abból lettek a túlparti hegyek. Ahonnan kipakolta, ott lett egy nagy árok. Egyik nap véletlenül ráült a kis szolgáljára, aki meghalt. Hoppszla! Kervesesen sírt az óriás, és a könnyeiből lett a Balaton az árokban. Átnyúlt a Balaton fölött erre az oldalra, lefektette a kis szolgálját, két halmot kupacolt rá, és a két halomra egy boglárkavirágot ültetett. Innen származik a Boglár név, és így keletkezett a Balaton.

A geológusok biztosan értik, miért szült a fantázia óriást erre a vidékre. Én abban a korban éltem itt a Földön, amikor Magyarországnak nem volt tengere. Írom ezt azért, nehogy értetlenül olvassák ötszáz év múlva, amikor lesz egy csomó tengerünk. Szóval nem volt tenger, hanem a Balaton volt a legnagyobb víz, amit itthon szem láthatott. Itt a szél is másként fúj, tudják ezt a meteorológusok, a balatoni szél hosszan zúg a jegenyenyár lombjai között. Na, például, ha valami hungarikum, akkor az a balatoni szél. Néha két napig is egyfolytában fúj, vagy háromig, ezt a városi és alföldi ember nem ismeri. Ilyenkor olyan a házban, mintha nagy sebességgel utaznánk. Ha becsukom a szemem, repülünk, mint az Óz, a nagy varázslóban.

Szóval ez volt akkoriban, amikor éltem, a legnagyobb vízfelület, és hozzá még a fény, a föld és a levegő is nagy volt itt, és úgy tűnt, itt beszéli azt a nyelvet a természet, amit szavak nélkül értünk. Tudom, hogy nyelvileg agyonhajszolt fordulat ez, de hát más a napszemle a valóságban, és más a giccs, mikor ezt a művészlélek megfesti. Sokat tanultam ettől a tájtól, sőt azt hiszem, mindenre itt jöttem rá, amire rá kellett jönnöm. Például az érzékeinkkel vélt valóság és az irodalom nyelvi illúziója közti feneketlen nagy távolságra. Az érzékeinkkel vélt valóságnak nincs szüksége nyelvi illúzióra, az érzékeinkkel vélt valóság maga az univerzális illúzió. Nincs más, mint megélni és nem leírni és nem leírni. Meg ilyenek.

Amikor kimegyek a Virág-mólóra, vagy a kikötőben bóklászok, és nézem körben a vizet és a hegyeket, olyan egységnek látszik, hogy el is neveztem Balatonvárosnak. Amikor körbeautózzuk a tavat, mert egy helyütt bort veszünk, máshol sétálunk, amott jó fagy van, akkor is olyan, mintha egyetlen város terülne a tó körül. A déli oldalon sok város egybeépült már a parton, és ha Pestre megyek vonattal, addig nem húzok elő könyvet, amíg a várost el nem hagyom. Aztán hazafelé rövid az út, furcsán rövid. Mert amikor átgurul a vonat az aligai állomáson, úgy érzem, megérkeztem, már csak a megfelelő megállónál kell itt helyben leszállnom. Sehol máshol nem tudnék ilyen életet elképzelni.

Nyáron tobzódnak a színek és az illatok, télen viszont csend van és hideg. Az utcák kihaltak, mindenki mindenkinek köszön, mert nem tudni, ki van a nagy sapka alatt. A minap kérdezték, van-e itt társasági élet. Hát az így nincs. Társaság van, meg élet külön. Télen vonatra szállunk, hogy mozit lássunk. Mozi után sört iszunk, és kádban a vagon sárga fényében hazazötyögünk

Amikor első utam vezetett a Balatonról a tengerhez, rá kellett jönnöm, milyen közel lakunk. Öt óra kocsival. Soha ilyen közel nem éltem a tengerhez. Aztán amikor

hazajöttem Zadarból, láttam, azért mégis a tenger az igazi víz, mert itt sáros partok vannak, nádasok kacsával és békával. Tudtam, hogy ezt valahogy át kell dolgoznom. Ráadásul Zadarnak van egy vízi orgonája, amit a tenger hullámszásának nyomásváltozása működtet – gondolom én. Olyan a hangja, mintha a természet szólalna meg, lásd fönt, a természet nyelve. Beszél. A víz beszél. A dolgokat egy téli délelőtt rakta helyre, amikor a fagyott betonon kerekeztem a móló felé. Hó nem volt, csak szél. Mí-nusz öt fok, hatalmas sapka a fejemben. A móló üres, a fűzfák sárga ágait csapkodja a szél, kopárság, ridegség, nem fáztam. A nap néha előbukkant, mert a szél a felhőket is kergette. És akkor meghallottam egy hangot. Mintha egy kis síp szólalna meg a kikötő hatalmas jégpáncélja alatt. Közelebb mentem, és füleltem. Most egy másik hang, valamivel magasabb, mint az első. Aztán egy dallam három hangból. Körül-néztem, sehol senki. Egyedül vagyok, egyedül hallom, elvisznek a szirének dumcsiz-ni. Majd egy egészen éles hang hasította végig a jégpáncélt. Mi lehet az? Zadar jutott eszembe, a természet hangja. Az is volt. *Ha ott nem érzed jól magad, ahol éppen vagy, akkor bárhová mehetsz, csak menekülni fogsz.* Ezt én akkor már tudtam. És most fölerősítette bennem a Balatonorgona. A kikötő torkolata nem volt befagyva, ott hullámszott a víz. A hullámszó víz és a jégfelület között olykor megnyílt egy kis rés, megnyílt a jégsíp, és a szél hangokat lehelt belé. Szavamra, gyönyörű volt.

Azóta talán egyszer hallottam még, mert a jelenség feltételei ritkán jönnek össze.

Most itt tartok. Tartogatok. Ha nyári zápor fut végig a kerten, s a párafelhőn át ki-süt a nap, tudom, nincs senki most a strandon, de a tó akkor is partra küldi a fehér hullámokat.

